

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

РЕЦЕНЗИЯ

От: Доц. д-р Силвия Трифонова, катедра „Финанси“,
Финансово-счетоводен факултет, УНСС, София.

Относно: Дисертационен труд на тема „Трансгранично сътрудничество между страните от Европейския съюз (на примера на България и Румъния)“, изготвен от Виктория Бориславова Иванова, докторантка по докторска програма „Световно стопанство и МИО“, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов.

Научен ръководител: доц. д-р Галина Захаријева.

1. Основание за изготвяне на рецензията

Рецензията е изготвена на основание Заповед № 154 на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ от 22 февруари 2018 г. за откриване на процедура и утвърждаване на научно жури по откритата процедура по публична защита на дисертационен труд на тема „Трансгранично сътрудничество между страните от Европейския съюз (на примера на България и Румъния)“, разработен от докторант Виктория Бориславова Иванова, D02031063 за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма „Световно стопанство и МИО“.

2. Информация за докторанта

Виктория Бориславова Иванова е докторантка в задочна форма на обучение в катедра „Международни икономически отношения“ при СА „Д. А. Ценов“ – Свищов от март 2010 г. Тя е завършила специалност „Международни икономически отношения“, ОКС „Магистър“ в СА „Д. А. Ценов“ през 2008 г., а преди това същата специалност, ОКС „Бакалавър“ през 2007 г. в Русенски университет „Ангел Кънчев“.

От 2007 г. тя има натрупан богат трудов стаж в сферата на международното сътрудничество. По-конкретно, през периода 2007-2008 г. тя работи като финансов експерт в Център за трансфер на технологии към Русенския университет „Ангел Кънчев“. В периода 2008 – 2012 г. тя заема позицията „Експерт по международно сътрудничество“, контактното лице на европейската мрежа за мобилност на учените EURAXESS в Русенския университет. От 2012-2014 г. тя работи като експерт Европейска интеграция и проектно финансиране в Център за европейска интеграция, а

от 2014 г. е старши експерт в поднаправление „Европейска интеграция и проектно финансиране”, контактното лице на европейската мрежа за мобилност на учените EURAXESS в Русенския университет.

3. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Актуалност на изследването

Дисертационният труд на Виктория Бориславова Иванова е посветен на тема с безспорна актуалност, а именно – трансграничното сътрудничество между страните от Европейския съюз. Интерес представлява и акцентът, който поставя докторантката, а именно: да се анализира програмата Трансгранично сътрудничество Румъния – България 2007-2013 г. и да се установи влиянието ѝ върху икономическото развитие на Еврорегиона Русе – Гюргево. Този Еврорегион е трансгранична структура с важно регионално и общоевропейско значение.

Изследването на докторантката е навременно и ценно, както за академичните среди, така и за съвременното икономическо развитие на България и в частност на общините Русе и Гюргево и на създадения между тях Еврорегион. То ще спомогне за по-нататъшното развитие на международното икономическо сътрудничество и за формирането на функционална област с елементи на общ иновационен потенциал.

Цел, задачи, обект и предмет на изследването

Основната цел на дисертационния труд е „чрез използване на подходящи количествени показатели (индикатори) да се установи влиянието на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 г. върху икономическото развитие на Еврорегион Русе-Гюргево и да се оцени достигнатата степен и потенциала за развитие на икономическото сътрудничество в еврорегиона непосредствено след изтичане на програмния период 2007-2013 г.” (стр. 8 на дисертационния труд).

Авторката дефинира и 5 изследователски задачи, а реализирането им задава и основните приноси на изследването. Задачите на изследването (стр. 8-9) са, както следва:

1. Да се изясни същността и институционалната основа на трансграничното сътрудничество в ЕС.
2. Да се направи анализ на развитието на трансграничното сътрудничество в рамките на програмния период 2007-2013 г. в контекста на Кохезионната политика на ЕС.
3. Да се анализират методите и средствата за оценка на икономическото развитие на регионите.

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

4. Да се оцени влиянието на програмата Трансгранично сътрудничество България-Румъния 2007-2013 г. върху икономическото развитие на Еврорегион Русе-Гюргево.
5. Да се оцени достигнатата степен и потенциала за развитие на икономическото сътрудничество в Еврорегион Русе-Гюргево след изтичане на програмния период 2007-2013 г.

Обектът и предметът на изследването също са дефинирани в увода на дисертационния труд (стр. 8 на труда).

Обект на изследването е трансграничното сътрудничество в между България и Румъния, а предмет на изследването е влиянието на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 г. върху икономическото развитие на територията на Еврорегион Русе-Гюргево, явяващ се бенчмарк за двете страни.

Целта, обхватът и задачите позволяват на авторката да формулира и следната изследователска теза на труда (стр. 8 на труда): „Проектите по програма Трансгранично сътрудничество България-Румъния 2007-2013 г. имат съществен принос за икономическото развитие на Еврорегион Русе-Гюргево. В края на програмния период 2007-2013 г. икономическата интеграция в еврорегиона е достигнала нивото на средно интегрираните трансгранични региони. Налице са всички необходими предпоставки за по-нататъшно развитие на икономическото сътрудничество и формиране на функционална област с елементи на общ иновационен потенциал”.

Методологията на проведеното дисертационно изследване включва традиционни научноизследователски методи като теоретико-методологичен анализ и емпиричен анализ. Докторантката използва исторически подход, системен подход, сравнителен анализ, метод на анализа и синтеза, индуктивен и дедуктивен метод, дескриптивен метод, критичен анализ и др. За постигане на поставените цели и задачи, в дисертационно изследване е поставен акцент върху провеждането на анкетно проучване. Разработена е авторова методика за оценка на влиянието на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 г. върху икономическото развитие на Еврорегион Русе-Гюргево. В дисертационния труд е използван и подходящ графичен и табличен инструментариум.

За постигането на поставените цели и задачи на изследването докторантката ползва множество български и чуждестранни източници и публикации по темата, и проучва опита на институциите и компаниите, работещи в областта на трансграничното сътрудничество. Тези източници обаче не са номерирани в списъка на използваната литература. Техният общ брой – 117, е посочен в автореферата към труда.

В дисертационното изследване са възприети и две ограничения (стр. 10 на труда), а именно: (1) При оценката на влиянието на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 г. върху икономическото развитие на Еврорегион Русе-Гюргево е обхванат програмния период 2007-2013 г. и в оценката са включени само онези инвестиционни направления на общините Русе и Гюргево, които съвпадат с приоритетните оси и ключовите области на интервенция на програмата. (2) Оценката на достигнатата степен и потенциала за развитие на икономическото сътрудничество в Еврорегион Русе-Гюргево е направена непосредствено след изтичане на програмния период 2007-2013 г.

Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд има класическа структура, състояща се от въведение, изложение, разположено в три глави, заключение и списък на използваната литература. Дисертационният труд е в общ обем от 191 страници.

Библиографията съдържа общо 117 източника, от които 63 на английски език, 37 на български език, 10 на румънски език и 7 на руски език. В подкрепа на изложеното са използвани 9 таблици и 59 фигури. Приложенията са 5 на брой и заемат обем от 15 страници.

Въведението на дисертационния труд разглежда актуалността, изследователската теза, обектът и предметът на изследването, целите и задачите на труда, използваната методология за разработването му и ограниченията на анализа.

Първа глава на дисертационния труд е посветена на теоретичните основи на политиката на ЕС в областта на трансграничното сътрудничество. В тази връзка е направено изследване на същността и особеностите на трансграничното сътрудничество в ЕС, както и неговата правна и институционална основа. Направен е обзор на съществуващите основни литературни източници по проблематиката на трансграничното и регионалното сътрудничество и изграждането на трансгранични структури в Европа.

В тази глава е направена систематизация и обобщение на европейските програми за трансгранично сътрудничество, като е поставен акцент първо върху трансграничното сътрудничество в ЕС в рамките на програмния период 2007-2013 г. Правилно на следващо място е изследвано трансграничното сътрудничество между България и Румъния през посочения програмен период, така че впоследствие да се изведат особеностите на трансграничното сътрудничество в Еврорегион Русе-

Гюргево в рамките на програмния период 2007-2013 г. Представени са и резултати от междинни оценки на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния – България 2007-2013 г. в основата на научни изследвания, но както авторката отбелязва, в специализираната литература не се срещат публикации с резултати от изследвания относно влиянието на посочената програма върху икономическото развитие на общините – териториалните единици от най-ниско ниво на въздействие. Това мотивира научния интерес на докторантката да изследва влиянието на програмата върху икономическото развитие на Еврорегион Русе-Гюргево и също така задава основния принос на изследването.

Втора глава на дисертационния труд е посветена на оценката на влиянието на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 г. върху икономическото развитие на Еврорегион Русе-Гюргево. Оценката се предхожда от анализ на методите и средствата за оценка на икономическото развитие на регионите – изведени на базата на български и чуждестранни литературни източници, Евростат, Европейската комисия и др. Върху тази основа е разработена авторова методика, базирана върху икономическо-статистическия метод.

Като количествен показател (индикатор) в тази методика е използван индексът на съотношението между обема на привлечените средства чрез проекти по програмата Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 г. в съответно инвестиционно направление и общия обем на инвестираните средства в общините Русе и Гюргево (от местни и държавни приходи и средства от ЕС) в същото инвестиционно направление и за същия инвестиционен период.

За целта особено внимание в тази глава е отделено на анализа на привлечените средства чрез проекти по програмата Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 г. в рамките на Еврорегион Русе-Гюргево. Интерес представлява открояването на съвпадащите инвестиционни направления между съответната програма и приоритетите и целите, залегнали в годишните планове за развитие на Община Русе и на Община Гюргево. На тази основа авторката прави полезно обобщение на получените резултати на ниво Еврорегион Русе-Гюргево.

В третата глава на дисертационния труд е направена оценка на потенциала за развитие на икономическото сътрудничество в Еврорегион Русе-Гюргево след изтичането на програмния период 2007-2013 г. За целта докторантката е провела онлайн анкетно проучване, чийто предмет е потенциалът за развитие на икономическото сътрудничество в Еврорегион Русе-Гюргево. Целта и методиката на анкетното проучване са описани на стр. 112 - 116 на труда. Периодът на провеждане на анкетното проучване е

от декември 2015 г. до март 2016 г. В анкетното проучване са включени представители на всички участници в трансграничния процес – институции на държавната власт и местното самоуправление, образователни институции, неправителствени организации и бизнес организации. На практика са изготвени три варианта на анкетната карта (на български и английски език), които са предложени за попълване от горепосочените целеви групи.

Основно място в тази глава на дисертационния труд логично заема анализът на резултатите от проведеното анкетно проучване. Това дава възможност да се генерират изключително полезни практико-приложни изводи относно икономическото състояние на Еврорегион Русе-Гюргево, перспективите за развитие на икономическите отношения между българските и румънските фирми, перспективните отрасли за развитие на двустранните икономически отношения в еврорегиона, участията в мрежи и/или партньорства с други организации от отсрещната страна на границата (Община Русе/Община Гюргево), основните източници на финансиране на еврорегиона, участието с проекти по програми, финансирани от ЕС и т.н.

Конкретно, по отношение на ролята и въздействието на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 г. докторантката е направила обстоен емпиричен анализ на резултатите от анкетното проучване по отношение на броя на проектите, изпълнени по програмата от различните целеви групи, специфичната цел на програмата, към която са насочени техните проекти, процедурата по кандидатстване и одобрение на проектни предложения по програмата, ролята на програмата за решаването на проблем, който е идентифициран като общ и важен за еврорегиона, основните пречки пред трансграничното сътрудничество между общините Русе и Гюргево, възможностите за сформирането на проектен консорциум и възможностите за интернационализация на бизнес организациите в еврорегиона.

В заключението на труда са систематизирани и обобщени основните изводи, реализирани от проведеното научно изследване.

Отчитам степента на изпълнение на поставените научни цели и задачи, и на формулираната изследователска теза. Оценявам по достойнство и направените в заключението изводи, които са базирани на резултатите от анализа и изразяват собствената позиция на авторката.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд на докторантката Виктория Бориславова Иванова съдържа важни научни и научно-приложни приноси, които са посочени в автореферата и справката за приносните моменти. Счита се обаче, че някои от приносите имат характер по-скоро на изследователски резултати, а други могат да бъдат обединени и обобщени.

Ето защо по мое мнение могат да се открият следните три основни приносни моменти на дисертационния труд:

1. Обогаляване на съществуващите научни знания относно развитието на трансграничното сътрудничество в рамките на програмния период 2007-2013 г. в контекста на Кохезионната политика на Европейския съюз и относно съществуващите методи и средства за оценка на икономическото развитие на регионите.
2. Предложена и апробирана авторова методика за оценка на влиянието на програмата Трансгранично сътрудничество България-Румъния 2007-2013 г. върху икономическото развитие на Еврорегион Русе-Гюргево.
3. Направена оценка на достигнатата степен и потенциала за развитие на икономическото сътрудничество в Еврорегион Русе-Гюргево след изтичането на съответния програмен период, чрез подробно анкетно проучване сред различни целеви групи, с формулиране на препоръки за по-нататъшното развитие на сътрудничеството между Община Русе и Община Гюргево.

5. Оценка на публикациите по темата и на автореферата

Докторантката е представила 4 публикации по темата на дисертацията, които са свързани с различни нейни аспекти, а именно:

- 2 научни статии, публикувани в списание „Journal of Entrepreneurship & Innovation”, съответно през 2011 г. и 2018 г.
- 2 научни доклада, изнесени на научни форуми, както следва: (1) Юбилейна международна научна конференция, посветена на 20-годишнината от създаването на катедра „Международни икономически отношения” при СА „Д. А. Ценов” – Свищов, 2013 г.; (2) Трета международна конференция по бизнес администрация и икономика „Хора, идеи, опит“, гр. Ресита, Румъния, 2014 г.

Авторефератът към дисертационния труд е подготвен в съответствие с общоприетите изисквания и отговаря на съдържанието на изследването, представено в труда. Самооценката на научните приноси отговаря на действителните постижения на докторантката.

6. Критични бележки и препоръки

Както към всяко научно произведение, така и към дисертационния труд на докторантката могат да се отправят някои *критични бележки и препоръки*:

- На много места в труда има повторения, касаещи например общия брой подписани договори с бенефициенти от Еврорегион Русе-Гюргево (45 бр.), както и колко от тях са прекратени (4 бр.) и колко са още в процес на финансово изпълнение (2 бр.).
- Удачно би било да се включи някакъв, макар и кратък, анализ на привлечените средства в Еврорегион Русе-Гюргево от местни и държавни приходи при положение, че този източник заема значителен дял при две от трите изследвани приоритетни оси – 2. Околна среда и 3. Икономическо и социално развитие.

Смятам, че по време на публичната защита авторката може да вземе отношение по следните *въпроси*:

1. Как бихте оценили като цяло степента на изпълнение на всяка една от приоритетните оси на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния – България 2007-2013 г.: 1. Инфраструктура; 2. Околна среда; 3. Икономическо и социално развитие? Не само предвид влиянието на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 г., но и на финансирането с местни и държавни приходи и чрез изпълнението на проекти с европейско финансиране?
2. На тази основа в кои от посочените области най-слабо е допринесла програмата Трансгранично сътрудничество Румъния – България 2007-2013 г. и защо? По какви начини може да се преодолее тази слабост?
3. По каква причина в целевата група на образователните институции в системата на висшето образование, разположени на територията на Еврорегион Русе-Гюргево, в анкетното проучване са участвали само респонденти от Община Русе, а няма такива от Община Гюргево? В Приложение 2 към труда се вижда, че няма изпратени покани за участие в анкетното проучване до образователни институции на територията на Община Гюргево? За разлика от 13 изпратени покани до преподаватели в русенски образователни институции – Русенския университет „А. Кънчев”, Професионалната математическа гимназия „Баба Тонка” и др.
4. Кои са основните съображения на мнозинството от респондентите (55%) да определят перспективите за развитие на икономическите отношения между българските и румънските фирми на добро, а не на много добро ниво? Очевидно съществуват трудности и проблеми пред българските и румънските фирми за развитието на

икономическото сътрудничество между тях – кои са те и как могат да бъдат елиминирани?

5. След като са налице неизползвани възможности за икономическа обвързаност и задълбочаване на икономическото сътрудничество между бизнес организациите от двете страни на българо-румънската граница (стр. 160 на труда), какви препоръки бихте формулирали за разрешаването на този проблем?

Посочените ми бележки и въпроси ни най-малко не променят положителното ми отношение към качествата на дисертационния труд.

7. Заключение

На основата на всичко гореизложено може да бъде направен извода, че докторантката Виктория Бориславова Иванова притежава много добра теоретична и практическа подготовка по темата на дисертацията, показва умение да идентифицира важни проблеми на методологическо и концептуално равнище, и да провежда самостоятелно научно изследване. В труда са засегнати редица проблемни въпроси, на които са поднесени оригинални тези и новаторски теоретико-методологични постановки. Изложението е логически издържано и много добре аргументирано. Въз основа на това изразявам своето категорично положително становище – „ЗА“ присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Виктория Бориславова Иванова по докторска програма „Световно стопанство и МИО“, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов.

19.04.2018 г.
София

Рецензент: .....
/доц. д-р Силвия Грифонова/